Qabul qilindi: 20-noyabr 2026-yil • Ma’qullandi: 22-noyabr 2026-yil • Nashr qilindi: 24-noyabr 2026-yil

RIVOJLANGAN VA JADAL RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA SANOAT TUZILMASI VA KICHIK BIZNES RIVOJLANISH DINAMIKASI

Otamurodova Dildora Abdukarimovna

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti, Iqtisodiyot va biznesni boshqarish kafedrasi katta o‘qituvchisi

Mehmonova Marjona Yusufjonovna

Termiz Davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu tezisda rivojlangan va jadal rivojlanayotgan mamlakatlarda sanoat tuzilmasining shakllanishi, ishlab chiqarish tarmoqlarining rivojlanish xususiyatlari hamda kichik biznes faoliyatining iqtisodiy o‘sishga ta’siri yoritilgan. Shuningdek, sanoatni modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, tadbirkorlik subyektlarini qo‘llab-quvvatlash va kichik biznesning bandlikni ta’minlashdagi ahamiyati tahlil qilingan. Turli mamlakatlar tajribasi asosida sanoat va kichik biznes o‘rtasidagi iqtisodiy bog‘liqlik hamda ularni rivojlantirish istiqbollari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: sanoat tuzilmasi, kichik biznes, rivojlangan mamlakatlar, jadal rivojlanayotgan mamlakatlar, iqtisodiy o‘sish, innovatsiya, ishlab chiqarish, tadbirkorlik, investitsiya.

Аннотация. В данной тезисной работе рассматриваются формирование структуры промышленности в развитых и быстроразвивающихся странах, особенности развития производственных отраслей и влияние малого бизнеса на экономический рост. Также анализируются модернизация промышленности, внедрение инновационных технологий, поддержка предпринимательства и значение малого бизнеса в обеспечении занятости населения. На основе опыта различных стран рассматриваются экономическая взаимосвязь промышленности и малого бизнеса, а также перспективы их дальнейшего развития.

Ключевые слова: структура промышленности, малый бизнес, развитые страны, быстроразвивающиеся страны, экономический рост, инновации, производство, предпринимательство, инвестиции.

Abstract. This thesis examines the formation of industrial structures in developed and rapidly developing countries, the characteristics of industrial sector development, and the impact of small businesses on economic growth. It also analyzes industrial modernization, the introduction of innovative technologies, support for entrepreneurship, and the importance of small businesses in creating employment opportunities. Based on the experience of different countries, the economic relationship between industry and small businesses, as well as their future development prospects, is explored.

Keywords: industrial structure, small business, developed countries, rapidly developing countries, economic growth, innovation, manufacturing, entrepreneurship, investment.

Jahon iqtisodiyotining zamonaviy rivojlanish bosqichida sanoat tuzilmasini takomillashtirish va kichik biznesni rivojlantirish mamlakatlarning iqtisodiy taraqqiyotini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Rivojlangan va jadal rivojlanayotgan mamlakatlarda sanoat tarmoqlarining shakllanishi, ishlab chiqarish hajmining o‘sishi, texnologik yangilanish va tadbirkorlik faoliyatining kengayishi iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda alohida ahamiyatga ega.

Sanoat tuzilmasi deganda mamlakat iqtisodiyotida mavjud bo‘lgan sanoat tarmoqlarining tarkibi, ular o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar va ishlab chiqarish hajmidagi ulushi tushuniladi. Sanoat tarkibiga tog‘-kon sanoati, qayta ishlash sanoati, energetika, kimyo sanoati, metallurgiya, mashinasozlik, oziq-ovqat va yengil sanoat kabi yo‘nalishlar kiradi. Ushbu tarmoqlarning rivojlanish darajasi mamlakatning tabiiy resurslari, ilmiy-texnik salohiyati, investitsion imkoniyatlari va mehnat resurslariga bog‘liq.

Rivojlangan mamlakatlarda sanoat tuzilmasi, asosan, yuqori texnologiyali ishlab chiqarish, avtomatlashtirish, raqamlashtirish va innovatsion faoliyatning keng rivojlanganligi bilan ajralib turadi. Masalan, Germaniya sanoatida avtomobilsozlik,

mashinasozlik, kimyo sanoati va yuqori aniqlikdagi ishlab chiqarish muhim o‘rin egallaydi. Yaponiya iqtisodiyotida elektronika, robototexnika, avtomobilsozlik va zamonaviy texnologiyalar asosida ishlab chiqarish rivojlangan. AQSHda esa aerokosmik sanoat, axborot texnologiyalari, farmatsevtika va ilg‘or ishlab chiqarish yo‘nalishlari katta ahamiyatga ega.

Ushbu mamlakatlarda kichik biznes sanoat korxonalari bilan uzviy hamkorlikda faoliyat yuritadi. Kichik korxonalar yirik ishlab chiqaruvchilar uchun ehtiyot qismlar, texnologik uskunalar va turli xizmatlarni yetkazib beradi. Natijada ishlab chiqarish zanjiri rivojlanadi, yangi innovatsion g‘oyalar yuzaga keladi va sanoatning raqobatbardoshligi oshadi.

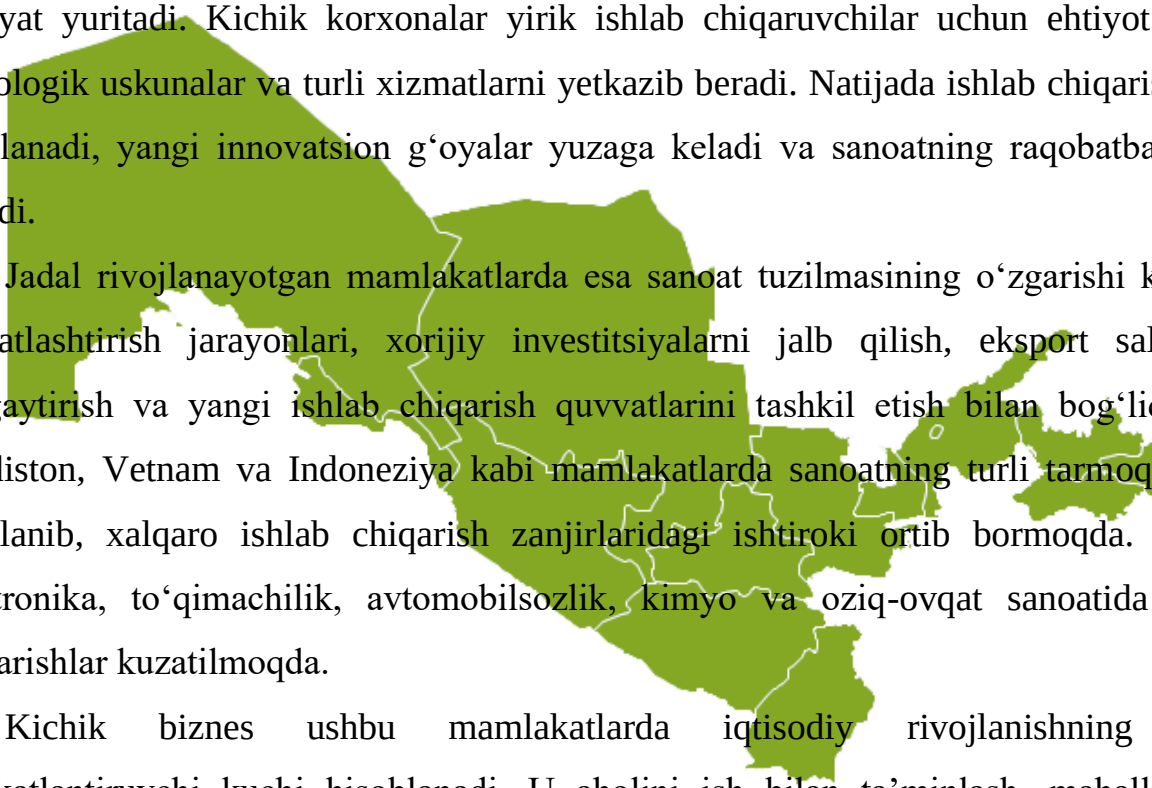

Jadal rivojlanayotgan mamlakatlarda esa sanoat tuzilmasining o‘zgarishi ko‘pincha sanoatlashtirish jarayonlari, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, eksport salohiyatini kengaytirish va yangi ishlab chiqarish quvvatlarini tashkil etish bilan bog‘liq. Xitoy, Hindiston, Vetnam va Indoneziya kabi mamlakatlarda sanoatning turli tarmoqlari jadal rivojlanib, xalqaro ishlab chiqarish zanjirlaridagi ishtiroki ortib bormoqda. Ayniqsa, elektronika, to‘qimachilik, avtomobilsozlik, kimyo va oziq-ovqat sanoatida sezilarli o‘zgarishlar kuzatilmoqda.

Kichik biznes ushbu mamlakatlarda iqtisodiy rivojlanishning muhim harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. U aholini ish bilan ta’minlash, mahalliy ishlab chiqarishni kengaytirish, eksport imkoniyatlarini oshirish va ichki bozorni turli mahsulotlar bilan ta’minlashga xizmat qiladi. Kichik korxonalar yirik sanoat korxonalariga nisbatan bozor talabidagi o‘zgarishlarga tez moslasha olishi bilan ajralib turadi.

Kichik biznes rivojlanish dinamikasini baholashda korxonalar sonining o‘sishi, ishlab chiqarish hajmi, bandlik darajasi, eksport ko‘rsatkichlari, investitsiyalar miqdori va yangi texnologiyalardan foydalanish darajasi muhim mezonlar hisoblanadi. Ushbu ko‘rsatkichlar kichik biznesning iqtisodiyotdagi o‘rni va uning rivojlanish sur’atlarini aniqlash imkonini beradi.

Rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashning muhim

yo‘nalishlari moliyaviy yordam, imtiyozli kreditlar, ilmiy tadqiqotlarni rag‘batlantirish, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish va eksport faoliyatini rivojlantirishdan iborat. Jadal rivojlanayotgan mamlakatlarda esa tadbirkorlik infratuzilmasini shakllantirish, ishlab chiqarish korxonalarini tashkil etish, kasbiy ta’limni rivojlantirish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston iqtisodiyotida ham sanoat tuzilmasini takomillashtirish va kichik biznesni rivojlantirish ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Mamlakatimizda to‘qimachilik, oziq-ovqat, kimyo, avtomobilsozlik, qurilish materiallari va elektrotexnika sanoatini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Kichik biznes subyektlarining ushbu tarmoqlardagi ishtirokini kengaytirish mahalliy mahsulotlar ishlab chiqarish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va eksport hajmini oshirish imkonini beradi.

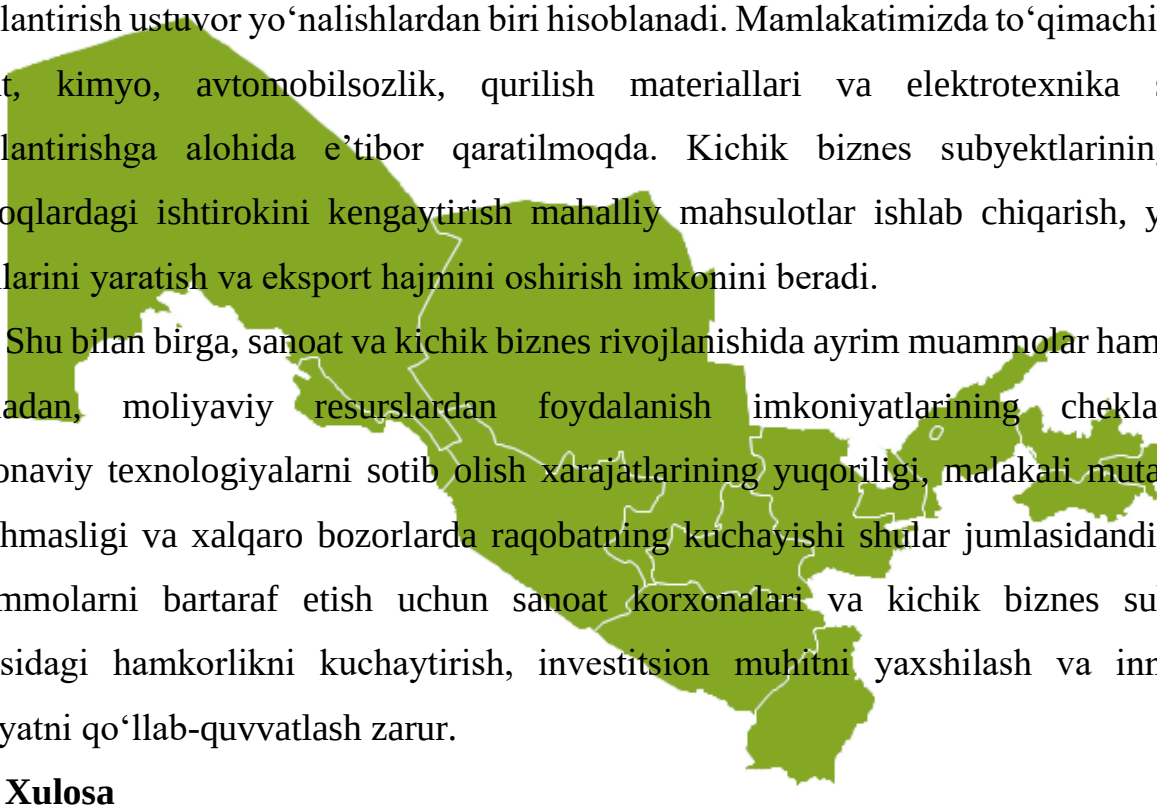

Shu bilan birga, sanoat va kichik biznes rivojlanishida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi, zamonaviy texnologiyalarni sotib olish xarajatlarining yuqoriligi, malakali mutaxassislar yetishmasligi va xalqaro bozorlarda raqobatning kuchayishi shular jumlasidandir. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun sanoat korxonalari va kichik biznes subyektlari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, investitsion muhitni yaxshilash va innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, rivojlangan va jadal rivojlanayotgan mamlakatlarda sanoat tuzilmasining takomillashuvi hamda kichik biznesning rivojlanishi iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillari hisoblanadi. Rivojlangan mamlakatlarda yuqori texnologiyalar, innovatsiyalar va avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish asosiy o‘rin egallasa, jadal rivojlanayotgan mamlakatlarda sanoatlashtirish, investitsiyalarni jalb qilish va ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish muhim ahamiyatga ega. Kichik biznes esa har ikki guruh mamlakatlarida bandlikni ta’minlash, raqobatni kuchaytirish va iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirishga xizmat qiladi. O‘zbekistonda ham ushbu yo‘nalishlarni rivojlantirish, xalqaro tajribani o‘rganish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali sanoat salohiyati

hamda kichik biznes samaradorligini yanada oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni.

2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlari.

3. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi materiallari.

4. World Bank. Small and Medium Enterprises (SMEs) Finance.

5. OECD. SME and Entrepreneurship Outlook.

6. UNIDO. Industrial Development Report.

7. Iqtisodiyot nazariyasi. Oliy ta’lim muassasalari uchun darslik.

